

42. Рудий Г. Преса України 1917–1920 рр. як об'єкт дослідження української культури : джерелознавчий і методологічний аспект : [монографія] / Г. Рудий ; НАН України, Ін-т історії України. – К., 2005. – 550 с.

43. Сахарова Т. Журнальний фонд ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського як джерело науково-практичних досліджень із психолого-педагогічних питань (1830–1910 рр.) / Т. Сахарова, Т. Діденко // Історія освітянських бібліотек України : наук. зб. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2006. – С. 45–53.

44. Українські часописи Львова : 1848–1939. Т. 2 : 1901–1911 / [уклад. : М. М. Романюк, М. В. Галушко]. – Л. : Світ, 2002. – 690 с.

45. Українські часописи Львова : 1848–1939. Т. 3 : 1920–1939, кн. 1 : 1920–1928 / [уклад. : М. М. Романюк, М. В. Галушко]. – Л. : Світ, 2003. – 909 с.

46. Українські часописи Львова : 1848–1939. Т. 3 : 1920–1939, кн. 2 : 1929–1939 / [уклад. : М. М. Романюк, М. В. Галушко]. – Л. : Світ, 2003. – 929 с.

47. Учительські рукописні журнали : цінна ініціатива учителів Шполянського р-ну // Рад. шк. – 1953. – № 5. – С. 47–52.

48. Хміль Н. Аналітичний огляд сучасної української електронної науково-педагогічної періодики [Електронний ресурс] / Н. Хміль. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em6/content/08knapor.htm>.

49. Хміль Н. А. Розвиток засобів наукової комунікації як складової педагогічної науки в Україні (середина ХХ століття – початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Заг. педагогіка та історія педагогіки» / Н. А. Хміль. – Луганськ, 2009. – 22 с.

50. Ярмаченко М. Журнал педагогічний // Педагогічний словник / АПН України, Ін-т педагогіки. – К. : Пед. думка, 2001. – С. 187–188.

51. Ярошенко Т. Електронний журнал у дзеркалі публікацій у професійній пресі / Т. Ярошенко // Вісн. Кн. палати. – 2006. – № 5. – С. 29–32.

УДК 061(44):027

Ганна Індиченко,

зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук

ІНСТИТУТ ФРАНЦІЇ ТА ЙОГО БІБЛІОТЕКА: ІСТОРІЯ, ФУНКЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Інститут Франції – французьке наукове товариство, що об'єднує п'ять академій наук. Завдання Інституту полягають у сприянні розвитку мистецтва та науки відповідно до принципу міждисциплінарності, управлінні ввіреними йому пожертвами, спадками та фондами. Наукова енциклопедична бібліотека Інституту була заснована 1797 р. Сьогодні вона є однією з п'яти найбільших бібліотек Франції. У Бібліотеці зберігається велика кількість цінних колекцій рукописів, друкованих видань та книг, які є джерелом історичних, культурологічних та мистецтвознавчих досліджень.

Ключові слова: Інститут Франції, бібліотека, фонд, колекція, історія.

Французька наука має багатовікові традиції і займає одне з провідних місць у світі. Французьким ученим належить велика роль у створенні теоретичної бази більшої частини сучасних галузей науки. Цікавим видається досвід французьких науковців щодо організації наукової та бібліотечної роботи, ознайомлення із функцією Бібліотеки Інституту Франції у представленні досягнень французької академічної науки у світовому віртуальному просторі через інтернет-технології.

Інститут Франції – найбільша наукова установа Франції, яка координує наукове і мистецьке життя країни, об'єднує видатних діячів різних галузей науки і техніки, літератури, мистецтва, військових і духовних осіб. Як зазначав французький письменник, історик і філолог Жозеф Ернест Ренан, «Інститут – феномен, дуже властивий для Франції. В деяких країнах існують академії, які могли б позмагатися з нами, чи то в прославленості осіб, які входять до них, або у значимості робіт, що проводяться. Але тільки у Франції є Інститут, де усі прояви людського генія зливаються воедино, і де поет, філософ, історик, критик, математик, фізик, астроном, натураліст, економіст, юрист, скульптор, художник, музикант можуть називатися колегами»¹. У різні роки членами Інституту Франції були А. Ампер,

¹ Une institution [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.institut-de-france.fr/rubrique_1_institut_de_france-rencontre_annuel

Д. Араго, Ж. Беккерелі Вольтер, В. Гюго, Х. Гюйгенс, П'єр Кюрі, Марія Склодовська-Кюрі, Ірен і Фредерік Жоліо-Кюрі, Ж. Лагранж, П. Ланжевєн, П. Лаплас, Е. Маріотт, А. Пуанкаре, А. Франс та інші.

До Великої французької революції в країні існувало п'ять спеціалізованих академій (Французька, Написів і медалей, Природничих наук, Живопису і скульптури, Архітектури). Національний конвент 1793 р. ліквідував їх, а 25 жовтня 1795 р. згідно зі статтею 298 Конституції Франції утворено Національний інститут наук і мистецтв із завданням «збирати відкриття, удосконалювати розвиток наук і мистецтв». Фактично його функції полягали у здійсненні наукових досліджень усфері гуманітарних, природничих та прикладних наук. Національний інститут наук і мистецтв проіснував під цією назвою до 1806 р., коли його назву було змінено на Інститут Франції.

З часу свого заснування Інститут Франції складався з трьох класів: фізичних та математичних наук, моральних та політичних наук, літератури й образотворчого мистецтва. Другий клас поділявся на шість секцій – моралі, ідеології, суспільних наук, законодавства, політичної економії, історії та географії. Щорічно кожний із класів мав можливість видавати збірники своїх праць. Чотири рази на рік класи збирались разом на публічні збори. На той час у складі Інституту нараховувалося 144 члени – мешканці Парижу, і така ж кількість асоцьє з різних регіонів республіки; також обиралися 24 іноземні члени, 8 у кожному з трьох класів².

На сучасному етапі до складу Інституту Франції входять: Французька академія (40 членів і постійний секретар); Академія написів і художньої літератури (55 членів і постійний секретар, 40 іноземних членів, 100 членів-кореспондентів), Академія наук (250 членів віком до 75 років і двоє постійних секретарів; 8 секцій, 2 відділення); Академія образотворчих мистецтв (57 дійсних членів, 16 іноземних членів, 57 членів-кореспондентів, 8 відділень), Академія моральних і політичних наук (50 штатних членів, 12 іноземних членів, 60 членів-кореспондентів, 6 відділень). Кожна з академій, що входить до Інституту, має свої сфери діяльності, статут, фонд, обирає президента. Члени однієї академії можуть обиратися до інших академій. Урядовим Декретом від 11 травня 2007 р. регулюється організаційно-адміністративні питання Інституту Франції³.

le_de_l_association_francaise_pour_la_protection_des_archives_privées_afpap.html?arbo=51&page=184. – Загол. з екрану.

² *Копелевич Ю. Х.* Научные Академии стран Западной Европы и Северной Америки / Ю. Х. Копелевич, Е. П. Ожигова. – Л. : Наука, 1989. – С. 279.

³ Décret n° 2007-810 du 11 mai 2007 portant approbation du règlement général de l'Institut de France et des académies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://>

Найвищим керівним органом Інституту є Загальні збори, що об'єднують дійсних членів академій, які входять до його складу (Академія наук делегує 50 дійсних членів до Інституту). Питання, що пов'язані із загальними інтересами всього Інституту Франції, обговорюються раз на квартал на Загальних зборах всіх академій.

Інститут ставить такі завдання: об'єднує наукову і мистецьку еліту нації; консулює вищі органи влади та управління держави з важливих соціальних і наукових питань; кожна академія наук, що входить до Інституту Франції, має власні завдання відповідно до профілю досліджень: Французька академія проводить дослідження у галузі французького мовознавства; Академія написів і художньої літератури досліджує класичну старовину, сходознавство, Середньовіччя, Ренесанс; Академія наук проводить дослідження у галузі математики, фізики, хімії, біології, медичних і природничих наук; Академія образотворчих наук – у галузі образотворчого мистецтва; Академія моральних і політичних наук вивчає широке коло наук, пов'язаних з суспільством (гуманітарні, юридичні, економічні). Інститут присуджує премії, медалі та нагороди, здійснює видавничу та бере активну участь у меценатській діяльності. Бібліотека Інституту зберігає та вводить у науковий обіг документальну спадщину, проводить роботу зі збереження духовного надбання французького народу.

Керує Інститутом Франції Бюро, члени якого, а також президент, переобираються щорічно. Члени Бюро представляють академії, які входять до Інституту Франції.

При Інституті Франції працює шість комісій: центральна адміністративна; архівно-бібліотечна; образотворчих мистецтв; з управління фондами і майна Інституту; з питань діяльності філіалу Інституту Франції у Лондоні; з управлінням замком «Chantilly». Інститут Франції знаходиться на державному фінансуванні, також мають місце добровільні внески та пожертви.

Бібліотечними справами займається Архівно-бібліотечна комісія Інституту, що складається з 10 осіб (по два представники від кожної академії). Комісія опікується класифікацією та збереженням фондів, надає дозвіл на інтернет-розміщення видань, висловлюється відносно пропозицій щодо прийняття в дар видань або архівних документів. Вона також є дорадчо-консультивним органом канцлера Інституту. Очолює Архівно-бібліотечну комісію постійний секретар Французької академії Елен Каррєр д'Анкос.

www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000246149&dateTexte=. – Загол. з екрану.

Безпосереднє керівництво Бібліотекою здійснює канцлер Інституту Франції, член Академії моральних і політичних наук (1997), а також Французької академії (2001), французький історик і державний діяч Габріель де Броль.

Одночасно зі створенням Інституту Франції планувалося заснувати Бібліотеку, яка б містила літературу з усіх галузей наукового знання (офіційний сайт Бібліотеки: www.bibliotheque-institutdefrance.fr). Від моменту свого створення Бібліотека увійшла до складу Інституту.

Одним із перших державних доручень Інституту було розпорядження від 17 вересня 1796 р. про великий запас книг (понад 6 млн) із конфіскованих бібліотек. Інституту доручалось розробити принципи відбору видань для поповнення національних бібліотек; книги, що лишилися, мали бути проданими. Постановою Директорії від 17 березня 1797 р. Інститут отримав у своє розпорядження Комунальну бібліотеку Парижа, що утворилась із бібліотек старих закладів⁴.

Необхідно зазначити, що події Великої французької революції значно вплинули на розвиток бібліотечної справи у Франції, адже відбулася масштабна націоналізація приватних книжних колекцій та секуляризація власності монастирів і церков⁵. Всі ці фонди потребували обліку, каталогізації, збереження та представлення широкому загалу. Усього Конвентом було прийнято 24 постанови про бібліотеки, шість з яких стосувалися безпосередньо збереження та охорони книжних фондів.

1796 р. Бібліотека успадкувала фонди Паризької комуни, що нараховували 24 тис. видань та 2 тис. рукописів. Унікальні документи фонду є історичним та культурним надбанням французького народу. Вони мають важливе значення для вивчення французької історії XIX ст. Того ж року Інституту дозволили формувати бібліотечні фонди за власним баченням. Установа отримала можливість поповнювати фонди з різноманітних джерел. Невдовзі Інститут успадкував фонди Академії архітектури.

У 1803 та 1809 рр. Наполеон Бонапарт з метою відтворення змісту обвуглених папірусів з м. Геркуланум передав їх до Інституту. Ці папіруси і сьогодні зберігаються у Бібліотеці Інституту.

Фонди поповнювались і за рахунок приватних бібліотек, здебільшого від членів академії наук, які входили до складу Інституту. 1977 р. Бібліотека отримала 952 праці з великою кількістю автографів, що належали Полю

⁴ *Копелевич Ю. Х.* Научные Академии стран Западной Европы и Северной Америки / Ю. Х. Копелевич, Е. П. Ожигова – Л. : Наука, 1989. – С. 279.

⁵ *Володин Б. Ф.* Всемирная история библиотек / Борис Федорович Володин. – Изд. 2-е, доп. – СПб. : Профессия, 2004. – С. 169.

Морану, члену Французької академії; 1990 р. до Бібліотеки надійшло 566 книг, які заповів їй французький письменник і філософ, член Французької академії, Поль Валері. Бібліотека успадкувала 113 книг з квантової хімії, що належали члену Академії наук, французькому хіміку Бернару Пульману; 2003 р. Жан Корто, член Академії образотворчих мистецтв, передав у дар Бібліотеці 136 книг з мистецтва.

Продовжуючи традиції минулих періодів, Бібліотека цілеспрямовано збирає наукові праці членів Інституту Франції. У складі фондів домінує література гуманітарного спрямування (історія, археологія, історія науки тощо), а також спеціалізована література за профілем діяльності членів Інституту Франції. Фонди Бібліотеки активно поповнюються за рахунок дарчих від широкого кола осіб. Література, отримана в дар, становить близько 60 % усіх надходжень. Високий відсоток дарчих надходжень пояснюється винятковою довірою дарувальників до Інституту Франції та його Бібліотеки. Фонди Бібліотеки поповнюються також дарчими від членів Інституту Франції.

Бібліотека входить до п'ятірки найбільших бібліотек Франції. Сьогодні її фонди нараховують близько 600 тис. томів, у т. ч. 40 тис. стародруків, датованих до 1810 р., і 188 інкунабул. У відкритому доступі перебуває 16 тис. видань. Періодичні видання представлені 6500 назвами, 848 – поточними назвами, 260 з яких – у відкритому доступі. На сьогодні здійснена комп'ютерна каталогізація близько 900 періодичних видань. Понад 8 тис. одиниць зберігання складають рукописи, у т. ч. 553 видання з «колекції Годфруа». Рукописи головним чином пов'язані з історією та наукою. Частина рукописів, датованих XVI–XIX ст., надійшли з Бібліотеки м. Парижа. Здебільшого це матеріали релігійного, юридичного та історичного змісту. Велика кількість рукописних матеріалів пов'язана безпосередньо з діяльністю Інституту Франції.

Фотоколекція нараховує 40 тис. фотознімків, а також малюнки, гравюри, плани. В Бібліотеці зберігаються портрети членів Інституту Франції та фотографії будівлі Інституту різних років. Давні видання знаходяться у колекціях і зберігаються в оправах. Привертають увагу 1700 офортів Жана Ле Порта, 340 гравюр Ізраеля Сільвестра, 144 акварельних праць (ландшафти і пейзажі Індії та декорації Східного Лондону) Томаса Уільєма Данієля, а також колекція американського художника-аномаліста Джона Джеймса Одюбона «Птахи Америки».

Бібліотека зберігає 20 гравюр французького художника, графіка, президента Академії мистецтв Альбера Декаріса (1901–1998), 23 гравюри французького художника, гравера, члена Академії мистецтв Роджера

Вілларда (1907–1989), 20 гравюр французького художника Андре Жакмена (1904–1992).

Карти та плани не підпадають під класифікацію або окремі каталоги. Вони є частиною рукописів і друкованих видань. Картографічні матеріали датуються XVII–XVIII ст. і представлені працями Гійома Деліля, а також Філіпа та Жан-Ніколаса Буче. Унікальними за своїм історичним та картографічним значенням є венеціанські карти Середземного моря (1573) та карта полярних морів (1620) голландського картографа Гассель Герітса, перекладена французькою мовою. Викликає зацікавлення ботанічна колекція, започаткована Веніаміном Делессером, що містить рукописні матеріали, замальовки та ескізи рослин, креслення.

Велику за обсягом бібліотеку французьких письменників XIX ст. (книги, літературні журнали, газети, рукописи, автографи, листи) заповів Інституту представник давнього аристократичного бельгійського роду Шарль Спультберг де Ловенжоль (Charles Spoelberch de Lovenjoul, 1836–1907). Колекція включає рукописи Оноре де Бальзака, Жорж Санд, Теофіла Готье, Шарля Огюстена де Сент-Бев, листування Густава Флобера, а також автографи, фотопортрети, предмети антикваріату, в тому числі 15 тис. особових листів.

Бібліотека зберігає колекцію рукописних документів (зошити) Леонардо да Вінчі, датованих 1478–1508 рр. Це пояснення, креслення, ескізи, проекти угод тощо.

Фонди Бібліотеки також містять 1293 медалей та артефактів, а також 2500 естампів. Близько 80 % бібліотечних фондів – художня література, 20 % – наукова. Видання датуються XVI–XX ст. Читальна зала розрахована на 40 посадочних місць.

Політика поповнення фондів спрямована насамперед на включення до Бібліотеки праць членів Інституту Франції від минулого і до сьогодення. Серед них домінує література соціогуманітарного спрямування французькою мовою, яка надходить також через академії, котрі входять до складу Інституту, дари та міжнародний книгообмін.

Фонди Бібліотеки розраховані насамперед на членів Інституту, проте й інші дослідники можуть ними користуватися за клопотанням двох членів Інституту, поданого директору Бібліотеки.

Формування глобального інформаційного простору, перехід до інформаційного суспільства спричинили принципи зміни базових бібліотечних функцій. Зміни особливо виявляються в обслуговуванні широкого кола користувачів, зацікавлених у доступі до бібліотечних ресурсів. Активно використовуючи інформаційні технології, Бібліотека

Інституту Франції працює над створенням цифрових копій документів. База *Frantext* Французького національного центру наукових досліджень. Археологічні документи Бібліотеки представлено у базі даних «Проекту архіву європейської археології».

На сайті Бібліотеки представлені віртуальні виставки, які дозволяють віддаленому користувачу ознайомитися з цінними бібліотечними фондами.

Так, Бібліотека в різні часи пропонувала користувачам виставки, присвячені діяльності директорів Французької академії або окремим дійсним членам академії, що входять до складу Інституту Франції; рукописним документам із архівних колекцій; стародрукам із окремих фондів за тематичним принципом; виставки графічних та художніх творів із бібліотечних колекцій; виставку, присвячену ботанічній бібліотеці В. Делессера.

Цікавою є виставка, присвячена підготовці та виданню Французькою академією «Словника» («Dictionnaire») з 1694 по 1994 рр. Вона відображає такі теми: перші мовні словники у Франції; мовні словники у XVII ст.; заснування Французької академії; літературне життя за часів видання «Словника»; праці з французької мови у XVII ст.; королівський проект зі створення «Словника»; полеміка та словники конкурентів; Французька академія сьогодні; бібліографія; ілюстрації⁶. Бібліотека Інституту таким чином виконує і функції культурного центру, «зберігача пам'яті» нації, організовує заходи, спрямовані не тільки на ознайомлення широкого загалу з науковим та культурним надбанням країни, але й з науково-дослідною роботою академії наук в хронологічній ретроспективі.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського підтримує книгообмінні зв'язки з Бібліотекою Інституту Франції з 1958 року, до якої українська сторона надсилає журнали в основному наукового спрямування: «Автоматическая сварка», «Доповіді Національної академії наук України», «Геологічний журнал», «Теоретическая и экспериментальная химия», «Мікробіологічний журнал», «Український біохімічний журнал», «Український ботанічний журнал», «Український історичний журнал», «Український математичний журнал», «Український хімічний журнал», «Фізіологічний журнал», «Фізико-хімічна механіка матеріалів», «Вісник Національної академії наук України», «Нафтова і

⁶ Catalogues informatisés [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.bibliotheque-institutdefrance.fr/catalogues/catalogues.html/>. – Загол. з екрану.

газова промисловість», «Уголь Украины», «Физиология и биохимия культурных растений», «Энергетика и электрофикация», «Бібліотечний вісник», «Condensed matter physics», «Semiconductor Physics, Quantum Electronics & Optoelectronics», «Welcome to Ukraine».

Натомість НБУВ отримує періодичні видання, що публікуються Інститутом: «Comptes rendus de L'Academie des sciences. Ser. 2. Fas.a Sciences de la terre et des planetes» «Comptes rendus de L'Academie des sciences. Ser. 3. Biologies», «Comptes rendus de L'Academie des sciences. Ser. 4. Physique. Astrophysique», «Comptes rendus de L'Academie des sciences. Geosciences», «Comptes rendus de L'Academie des sciences. Palevol», «Comptes rendus hebdomadaires des seances de L'Academie des sciences Ser. C Sciences chimiques», «Comptes rendus hebdomadaires des seances de L'Academie des sciences Ser. D. Sciences naturelles», «Comptes rendus hebdomadaires des seances de L'Academie des sciences: Supplement aux series A-B-C-D Ser. V.A. Vie academique», «Annuaire pour ... [Academie des sciences. Institut de France]», «La lettre de L'Academie des sciences», «Bulletin bibliographique des publications».

Останнім часом Інститут видав низку фундаментальних видань, наявних в його Бібліотеці. Серед наукових праць варто назвати: «L'Institut de France, le parlement des savants», Париж (1995); «Raconte-moi... l'Institut de France», Париж (2000); «Les estampes japonaises de Monet à Giverny», Париж, 2000; колекції фотографій Інституту Франції «Éclats d'histoire. Les collections photographiques de l'Institut de France 1839–1918», Париж (2003); «Le palais de l'Institut. Du collège des Quatre-Nations à l'Institut de France», Париж (2005); «Gloires de marbre», Париж (2005); «L'Institut de France», Париж (2005).

Отже, Інститут Франції є основною науковою установою країни, що має високий міжнародний авторитет. Складником Інституту, одним із «інструментів» виконання актуальних завдань його діяльності є Бібліотека, яка зберігає велике наукове та культурне надбання французького народу, популяризує наукове знання за допомогою традиційних засобів та інтернет-технологій, а також ознайомлює суспільство із науковою роботою академії наук, які входять до складу Інституту. Поставлені завдання реалізуються через призму міждисциплінарного підходу, обумовленого специфікою структури Інституту та різноплановою діяльністю академії наук, що його формують.

УДК 027(477):025.2

Тетяна Лога,

зав. сектору ДНПБ України

ім. В. О. Сухомлинського

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У ФОНДІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті проаналізовано кількість та зміст видань української діаспори, що надходили до фондів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з 1993 р. (з часу існування Центральної освітянської бібліотеки) до 2010 р. Дослідження здійснювалося з метою систематизації інформації про книжкові зібрання, надані українською діаспорою, та популяризації творчої спадщини видатних письменників, педагогів і громадських діячів України, чиї імена повертаються на батьківщину завдяки співпраці з представниками українських осередків за кордоном. У результаті дослідження визначено основні напрямки роботи з фондом діаспоровської літератури у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Ключові слова: діаспора, видання української діаспори, бібліотечний фонд, Центральна освітянська бібліотека, Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського.

Роки, що минули з часу проголошення незалежності України, позначені відродженням української культури, переосмисленням та об'єктивним висвітленням історичних подій, що відбувалися на території нашої держави, усвідомленням сутності внеску у її розвиток незаслужено забутих діячів науки, освіти та літератури минулого. Велику роль у поверненні в Україну літературної та наукової спадщини цих особистостей відіграли бібліотеки, які впродовж років незалежності активно налагоджували співпрацю з українською діаспорою. У рамках науково-дослідної роботи за темою «Теоретичні засади формування всеукраїнського інформаційного ресурсу з питань психолого-педагогічної науки і освіти на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» (наук. кер. – Рогова П. І., канд. іст. наук) фахівцями цієї бібліотеки було досліджено кількість та зміст документів, подарованих їй українською діаспорою.

Актуальність цього дослідження полягає у необхідності систематизації інформації про українську літературу діаспори, яка зберігається у різних бібліотеках та архівах України, як шляхом створення традиційних